

تلسیس ابلیس

مؤلف:

علامہ عبدالرحمان بن الجوزی

مترجمان:

شعیب علی خواجہ

فاطمہ رشیدی

کتابفروشے طیبین

www.Tayyebin.Net

۰۹۳۸۴۶۴۶۶۱۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اَدْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ (بقره / ۲۰۸)

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همگی به اسلام [و اطاعت از الله] درآیید و گام‌های شیطان را دنبال نکنید که همانا او برای شما دشمنی آشکار است.»

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (نور / ۲۱)

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از گام‌های شیطان پیروی نکنید و هر کس گام‌های شیطان را دنبال کند، پس [بداند که] قطعاً او به [کار] فحشا و منکر فرمان می‌دهد و اگر فضل الهی و رحمتش بر شما نبود، هرگز کسی از شما پاک نمی‌شد، ولی الله هر کس را بخواهد، پاک می‌گرداند و الله شنوای داناست.»

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه‌ی مترجم.....	۱۳
زندگی نامه ابن جوزی <small>رحمته الله</small>	۱۷
نسب و ولادت.....	۱۷
اساتید و تحصیل.....	۱۷
شاگردان.....	۲۲
زندگی و وفات.....	۲۲
تالیفات.....	۲۳
معرفی کتاب.....	۲۵
مقدمه‌ی نویسنده.....	۲۹
اهداف بعثت پیامبران <small>رحمتهم الله</small>	۳۰
فصل اول: سفارش به همراهی با سنت و جماعت.....	۳۳
فصل دوم: نکوهش بدعت و اهل آن.....	۳۹
لزوم پیروی از روش اهل بهشت.....	۴۴
تقسیم بندی اهل بدعت.....	۴۵
فصل سوم: برحذر داشتن از فتنه‌ها و نیرنگ‌های ابلیس.....	۵۳
همراهی یک شیطان با هر انسان.....	۶۶
جریان شیطان همچون خون در رگ آدمی.....	۶۷
پناه بردن به الله <small>رحمته الله</small> از شر شیطان.....	۶۸
فصل چهارم: ماهیت تلبیس و غرور.....	۷۰
فصل پنجم: تلبیس ابلیس در عقاید و آیین‌ها.....	۷۳
تلبیس ابلیس بر سופسطائیان.....	۷۳
تلبیس ابلیس بر فیلسوفان.....	۷۵

- ۷۶.....تلیس ابلیس بر دهریان.....
- ۷۷.....تلیس ابلیس بر طبیعت‌گرایان.....
- ۷۹.....تلیس ابلیس بر دوگانه پرستان.....
- ۸۱.....تلیس ابلیس بر فیلسوفان و پیروانشان.....
- ۸۵.....مذهب فیلسوفان.....
- ۸۷.....تلیس ابلیس بر اصحاب هیاکل.....
- ۸۹.....تلیس ابلیس بر بت پرستان.....
- ۹۰.....شروع تلیس ابلیس بر بت پرستان.....
- ۱۰۰.....تلیس ابلیس بر آتش پرستان، خورشیدپرستان و ماه پرستان.....
- ۱۰۲.....تلیس ابلیس بر افراد دوران جاهلیت.....
- ۱۰۶.....تلیس ابلیس بر منکران نبوت.....
- ۱۱۳.....تلیس ابلیس بر یهودیان.....
- ۱۱۶.....تلیس ابلیس بر مسیحیان.....
- ۱۱۸.....تلیس ابلیس بر صابئی‌ها.....
- ۱۱۹.....تلیس ابلیس بر مجوسیان.....
- ۱۲۲.....تلیس ابلیس بر ستاره شناسان.....
- ۱۲۳.....تلیس ابلیس بر منکران رستاخیز.....
- ۱۲۵.....شروع بت پرستی.....
- ۱۲۶.....تلیس ابلیس بر معتقدان به تناسخ.....
- ۱۲۷.....تلیس ابلیس بر مسلمانان در زمینه عقاید و آیین‌ها.....
- ۱۳۸.....تلیس ابلیس بر خوارج.....
- ۱۴۷.....دیدگاه خوارج.....
- ۱۴۸.....تلیس ابلیس بر روافض.....
- ۱۵۱.....تلیس ابلیس بر باطنی‌ها.....
- ۱۵۵.....نقد مذهب باطنی‌ها و انگیزه‌ی آنان از بدعت.....
- ۱۵۷.....گوشه‌ای از عقاید باطنی‌ها.....
- ۱۶۳.....فصل ششم: تلیس ابلیس بر دانشمندان در علوم متفاوت.....

۱۶۳ تلبیس ابلیس بر قاریان
۱۶۶ تلبیس ابلیس بر محدثان
۱۷۲ تلبیس ابلیس بر فقیهان
 تلبیس ابلیس بر فقیهان با وارد ساختن آنان در جدل و گفتار فیلسوفان و اعتماد بر امور
۱۷۳ خود ساخته
۱۷۸ تلبیس ابلیس بر واعظان و قصه گوینان
۱۸۱ تلبیس ابلیس بر زبان شناسان و ادیبان
۱۸۴ تلبیس ابلیس بر شاعران
۱۸۵ تلبیس ابلیس بر عالمان کامل
۱۸۹ فصل هفتم: تلبیس ابلیس بر حاکمان و پادشاهان
۱۹۵ فصل هشتم: تلبیس ابلیس بر انواع عابدان
۱۹۵ تلبیس ابلیس در طهارت
۱۹۶ تلبیس ابلیس در وضو
۱۹۹ تلبیس ابلیس در اذان
۱۹۹ تلبیس ابلیس در نماز
۲۰۷ تلبیس ابلیس در قرائت قرآن
۲۰۷ تلبیس ابلیس در روزه داری
۲۰۹ تلبیس ابلیس در حج
۲۱۰ تلبیس ابلیس در توکل
۲۱۱ تلبیس ابلیس بر مجاهدان
۲۱۴ تلبیس ابلیس بر امرکنندگان به نیکی و بازدارندگان از بدی
۲۱۷ فصل نهم:
۲۱۷ تلبیس ابلیس بر پارسایان و عابدان
۲۳۱ فصل دهم:
۲۳۱ تلبیس ابلیس بر صوفیان
۲۳۲ نقد روش های صوفیان
۲۴۱ اعتقادات باطل و زشت صوفیان

- ۲۴۱ تلبیس ابلیس در سماع و غیر آن
- ۲۴۷ تلبیس ابلیس در طهارت صوفیان
- ۲۴۷ تلبیس ابلیس در نماز صوفیان
- ۲۴۸ تلبیس ابلیس در مسکن صوفیان
- ۲۴۹ تلبیس ابلیس بر صوفیان در بریدن از اموال
- ۲۵۷ صبر بر فقر و بیماری
- ۲۶۳ تلبیس ابلیس بر صوفیان در زمینه‌ی لباس
- ۲۸۲ تلبیس ابلیس بر صوفیان در خوردن و نوشیدن
- ۲۸۵ نخوردن گوشت
- ۲۸۶ تبیین اشتباهات صوفیان
- ۲۹۰ صوفیان و گرسنگی
- ۲۹۵ بیان چندین حدیث در تبیین اشتباهات صوفیان
- ۲۹۹ تلبیس ابلیس بر صوفیان در کار سماع، رقص و وجد
- ۳۰۶ دیدگاه امام احمد رحمته‌الله
- ۳۰۷ دیدگاه امام مالک رحمته‌الله
- ۳۰۷ دیدگاه امام ابوحنیفه رحمته‌الله
- ۳۰۸ دیدگاه امام شافعی رحمته‌الله
- ۳۰۹ دلایل تحریم موسیقی و نوحه خوانی
- ۳۱۶ شبهه‌های موافقان موسیقی
- ۳۳۰ موسیقی از دیدگاه صوفیان
- ۳۳۲ تلبیس ابلیس بر صوفیان به وسیله‌ی وجد
- ۳۴۸ تلبیس ابلیس بر صوفیان در همراهی با نوجوانان
- ۳۶۰ فایده‌ی علم
- ۳۶۲ دوری از پسران بی ریش
- ۳۶۳ همنشینی با نوجوانان
- ۳۶۴ پیامد نگاه به پسران بی ریش
- ۳۶۵ تلبیس ابلیس بر صوفیان در ادعای توکل و بریدن از اسباب و دوری از ثروت

- ۳۷۸ تلبیس ابلیس بر صوفیان در ترک دارو و درمان
- ۳۷۹ تلبیس ابلیس بر صوفیان در ترک نماز جمعه و جماعات و انتخاب گوشه نشینی
- ۳۸۰ نهی از تنهایی
- ۳۸۱ تلبیس ابلیس بر صوفیان در تظاهر به خشوع، سر فروافکندن و ادعای پاکی
- ۳۸۴ تلبیس ابلیس بر صوفیان در ازدواج نکردن
- ۳۸۸ پیامدهای ازدواج نکردن
- ۳۸۹ تلبیس ابلیس بر صوفیان در نخواستن فرزند
- ۳۹۰ تلبیس ابلیس بر صوفیان در سیر و سیاحت
- ۳۹۲ تلبیس ابلیس بر صوفیان در رفتن به بیابان بدون توشه
- ۳۹۷ برخی از کارهای خلاف شرع صوفیان در سیر و سفرها
- ۴۱۲ تلبیس ابلیس بر صوفیان هنگام بازگشت از سفر
- ۴۱۴ تلبیس ابلیس بر صوفیان هنگام وفات کسی از آنان
- ۴۱۶ تلبیس ابلیس بر صوفیان در نیاموختن علم
- ۴۲۲ تلبیس ابلیس بر تعدادی از صوفیان در دفن کردن و به آب انداختن کتابها
- ۴۲۷ تلبیس ابلیس بر صوفیان در انکار نمودن اهل علم
- ۴۲۹ تلبیس ابلیس بر صوفیان با اظهار نظر در مسائل علمی
- ۴۲۹ نمونه‌هایی از سخنان صوفیان در مورد قرآن کریم
- ۴۴۳ تلبیس ابلیس بر صوفیان در شطح و کفرگویی
- ۴۵۴ برخی از کارهای بد صوفیان
- ۴۷۱ دیدگاه برخی از بزرگان تصوف در مورد فرقه‌ی ملامتیه
- ۴۷۲ اباحی گرایان در پوشش صوفیان
- ۴۹۲ فصل یازدهم: تلبیس ابلیس بر دینداران با کارهایی شبیه کرامت
- ۴۹۸ ترس خردمندان از امور شبیه کرامت
- ۴۹۹ حکایاتی دروغین در مورد کرامت
- ۵۰۱ روش صوفیان در کفرگویی و ادعاهای آنان
- ۵۰۱ دروغ‌بافی‌های حلاج و ابن شبّاس
- ۵۰۵ فصل دوازدهم: تلبیس ابلیس بر عوام الناس

- تلبیس ابلیس بر عوام النَّاس از طریق تفکّر در ذات الله ﷻ ۵۰۵
- مخالفت عوام النَّاس با عالمان و ترجیح دادن عابدان بر آنان ۵۰۷
- بدگویی از عالمان ۵۰۷
- بزرگداشت زاهدنماها ۵۰۸
- افسارگسیختگی در انجام گناهان ۵۰۸
- مغرور شدن به نسب ۵۱۱
- تکیه بر یک ویژگی خوب و غافل شدن از اعمال دیگر ۵۱۳
- تلبیس ابلیس بر افراد ولگرد با گرفتن مال مردم ۵۱۳
- انجام نوافل و ترک فرایض ۵۱۴
- حضور در مجالس ذکر ۵۱۵
- ثروتمندان ۵۱۵
- تلبیس ابلیس بر فقیران ۵۱۹
- تلبیس ابلیس بر عموم مردم ۵۲۰
- تلبیس ابلیس بر زنان ۵۲۴
- فصل سیزدهم: تلبیس ابلیس بر عموم مردم از طریق طولانی کردن آرزوها ۵۲۷

مقدمه‌ی مترجم^(۱)

أحمد الله حمداً كما ينبغي لكرم وجهه وعزّ جلاله، وأستعينه إستعانة من لا حول ولا قوة إلا به، وأستهديه بحداه الذي لا يضلّ من أنعم به عليه، وأستغفره لما أزلت و ما أحرث، إستغفار من يقرّ بعبوديّته، ويعلم أنّه لا يغفر ذنبه ولا ينجيه منه إلا هو، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأنّ محمداً عبده ورسوله، الذي قد بلغ الرّسالة، وأدى الأمانة، ونصح الأُمَّة، وكشف الله به الغمّة، وجاهد في الله حقّ جهاده، وتركنا على المحجّة البيضاء ليلها كنهارها لا يزيغ عنها إلا هالك، وفقنا الله وإياكم لأتباع سنّته، وحشرنا يوم القيامة في زمّته، وجعلنا من أهل شفاعته صلى الله عليه وعلى آله وصحبه أجمعين؛ أمّا بعد ...

بدون تردید رسول‌الله ﷺ با رساندن پیام الهی به صورت کامل، راه هدایت و حقیقت را برای صحابه رضی الله عنهم روشن ساخت و آنان نیز صادقانه از وی پیروی نمودند تا اینکه پس از نبرد صفین، فتنه‌ی خوارج ظهور کرد و بدعت و الحاد قدریه و فرقه‌های دیگر در دوران برخی از صحابه؛ همچون ابن عمر، ابن عباس، انس و دیگران رضی الله عنهم سر بر آورد و در ادامه نیز انحرافات و خرافات فراوانی توسط فرقه‌های جهمیّه، جبریّه، مشبّهه، مجسمه، قرامطه، صوفیان افراطی و ... بوجود آمد و سلف صالح در ردّ خرافات و ادّعاهای آنان، تلاش‌های زیادی انجام دادند.

حافظ و مفسّر، فقیه، مورّخ و واعظ معروف؛ علامه ابن جوزی ابوالفرج جمال‌الدین عبدالرحمان بن علی بن محمد بن علی بن عبدالله بن حمادی بن محمد بن جعفر جوزی قرشی تیمی بکری بغدادی رضی الله عنهم (۵۰۸- ۵۱۲ هـ/ ۱۱۱۴- ۱۱۱۸ م.) یکی از آن افراد بزرگ و دلسوز بود که سخنان پرمحتوا و تألیفات گرانسنگ وی، بسیار مشهور و مفید و با ارزش هستند؛ از جمله کتاب «تلبیس ابلیس» وی که باید گفت در این

زمینه، شاهکار است.

نویسنده در کتاب مذکور، ابتدا مردم را تشویق به پیروی از قرآن و سنت و همراهی با جماعت نموده، سپس سخنانی در نکوهش بدعت و مبتدعه آورده و پس از آن، ترفندهای شیطان علیه افراد نادان؛ از جمله برخی از فیلسوفان، ملحدان، حاکمان و والیان، عابدان و زاهدان، صوفیان و اهل علم و عوام الناس را یادآور شده و در اغلب موارد، با دلایلی محکم و بسیار شفاف به رد اشتباهات و ادعاهای این افراد که ناشی از وسوسه‌های شیطانی و نفسانی است، پرداخته و حتی تعدادی از محدثان و فقیهان را به سبب طرفداری از بدعت و ترک سنت، نکوهش کرده است.

وی شدیدترین انتقادات را از صوفیان داشته و بیشترین بدعت‌ها را از آنان دانسته تا جایی که بزرگترین فصل کتابش را به «تلبیس ابلیس بر صوفیان» اختصاص داده است. او بدعت‌گری صوفیان را برخاسته از بیسوادی و بی‌اعتنایی آنان به فهم قرآن و سنت دانسته و می‌گوید که این افراد، علم شریعت را علم ظاهر و هوای نفسانی خویش را علم باطن نامیده‌اند!

بدون تردید مطالعه و بررسی این کتاب، آدمی را به تعجب واداشته و باعث می‌شود که انسان پاسخ بسیاری از سؤالات را درباره‌ی علل پیدایش فرقه‌های مختلف بیابد و بداند که ابلیس برای فریب هر فرقه‌ای، از راهی ویژه وارد می‌شود و قصد فریب تمامی افراد جامعه را دارد و تنها راه نجات از ترفندهایش، مسلح شدن به سلاح علم و تقویت ایمان و پیروی از قرآن و سنت است و سوگند به الله متعال که فهم کتاب مذکور و عمل به مطالب صحیح آن، به بسیاری از مشکلات جامعه‌ی اسلامی پایان خواهد داد و دینداران بیش از سایر افراد، نیاز به چنین کتابی دارند. به طور خلاصه، علامه ابن جوزی رحمته الله علیه «تلبیس ابلیس» را نوشت تا عموم مردم را از ترفندهای شیطان بر حذر دارد و پنهانکاری‌هایش را هویدا سازد.

کتاب مذکور برای نخستین بار، توسط آقای علیرضا ذکاوتی قراقرلو، با نثری دلنشین به زبان فارسی برگردانده شد^(۱) و صرف‌نظر از تلاش مترجم، لازم به ذکر

۱- نک: ذکاوتی قراقرلو، علیرضا، [ترجمه‌ی فارسی] تلبیس ابلیس، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، چاپ اول: ۱۳۶۸ ش، چاپ سوم: ۱۳۸۹ ش.

است که در این ترجمه، اسناد تمامی احادیث و روایات - که به باور آقای ذکاوتی، برای خواننده‌ی فارسی‌زبان فایده‌ای در بر نداشته است - به کلی حذف گردیده و در جایی که چندین حدیث شبیه به هم آمده، فقط یکی از آنها ترجمه شده و در بسیاری از موارد، مطالب متن اصلی، در حاشیه بیان گشته یا به اندک اشاره‌ای اکتفا شده است. علاوه بر این، مترجم به دفاع از باورهای خویش پرداخته و بدین منظور، مطالب فراوانی را - خواسته یا ناخواسته - حذف نموده است.^[۱]

با توجه به مطالب مطرح‌شده در مورد اهمّیت مباحث کتاب و به سبب کاستی‌های موجود در نخستین ترجمه‌ی فارسی آن، ترجمه‌ای صحیح و کامل از این اثر ارزشمند، ضروری به نظر می‌رسد و به همین علت، تلاش شده تا در دومین ترجمه‌ی فارسی، ایرادات و اشتباهات، تصحیح و موارد ناقص، تکمیل گردد.

در ترجمه‌ی پیش رو، تنها چند راوی آخر سندها آورده شده تا این کار، خواننده را در فهم بهتر مطالب یاری سازد، ولی در عوض، تخریح احادیث، با استفاده از شرح و تعلیق: عبدالرزاق المهدی^[۲] صورت گرفته و نیز برای تصحیح تعدادی از کلمات و ترجمه‌ی دقیق‌تر مطالب، از شرح هیثم جمعه هلال^[۳] و چندین نسخه‌ی موجود در اینترنت استفاده شده است.

الله تعالی علامه ابن جوزی را پاداش دهد و تألیف و ترجمه‌ی آن را قبول فرماید و ما را از شرّ ابلیس، حفاظت نماید و به امید آنکه ترجمه‌ی این کتاب مهم، از مصداق‌های تلبیس ابلیس نباشد.

و لله الحمدُ أولاً و آخراً علی ما أنعم به علینا من التوفیق فی جمع هذا الرّطب و الیابس و إخراجہ. فإن أحسننا فهو فضلُ الله من حیث لم نَحْتَسِب، و إن أساننا فهو من أنفسنا عالمین بأنّه لیس أولُ خطأ وقع فیہ الإنسان، لأنّ الکمال لله وحده.

۱- برای اطلاعات بیشتر، از طریق رایانامه‌ی فوق، با مترجم مکاتبه نمایید.

۲- نک: المهدی، عبدالرزاق، [شرح و تخریح احادیث] تلبیس ابلیس، ریاض، دار المعنی، الطبعه الأولى، ۱۴۱۹ق.

۳- نک: جمعه هلال، هیثم، [شرح و تعلیق] تلبیس ابلیس، بیروت، دار المعرفه، الطبعه الأولى، ۱۴۲۵ق.